

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**THE FEATURES AND THE CONCEPT OF ADMINISTRATIVE LEGAL STATUS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF FORENSIC ACTIVITIES****Олійник О.О.,***кандидат юридичних наук, заступник завідувача кафедри менеджменту та права факультету права та соціально-інформаційних технологій Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини Університету «Україна»***Єщук О.М.,***кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і господарського права Херсонського державного університету*

У статті на основі поглядів науковців у сфері адміністративного права та сучасного законодавства проаналізовано особливості адміністративно-правового статусу публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності. Наводиться авторське визначення даного поняття. Акцентовується увага на необхідності подальшого вивчення даної тематики, адже судово-експертна діяльність в сучасній Україні трансформується.

Ключові слова: експерт, адміністративно-правове регулювання, судово-експертна діяльність, правовий статус, адміністративно-правовий статус, експертиза, публічна адміністрація.

В статье на основе взглядов ученых в сфере административного права и современного законодательства проанализированы особенности административно-правового статуса публичной администрации в сфере судебно-экспертной деятельности. Автор излагает свое определение данного понятия. Акцентируется внимание на необходимости дальнейшего изучения данной тематики, ведь судебно-экспертная деятельность в современной Украине трансформируется.

Ключевые слова: эксперт, административно-правовое регулирование, судебно-экспертная деятельность, правовой статус, административно-правовой статус, экспертиза, публичная администрация.

The article based on the views of scientists in the field of administrative law and modern legislation analyses the peculiarities of administrative legal status of public administration in the sphere of forensic activities.

Presents the author's definition of this concept. Focuses on the need for further study of this subject, because it is judicial-expert activity in Ukraine is transformed.

Key words: expert, administrative-legal regulation of forensic activities, legal status, administrative legal status, expertise, public administration.

Актуальність теми. Судово-експертна діяльність пронизує та переплітається з багатьма галузями права та процесу, але все ж таки питання призначення експертів, перерозподіл функцій та повноважень з приводу здійснення даного виду діяльності між певними суб'єктами публічної адміністрації – безперечно проблематика адміністративного права. Саме через це дана тематика є досить цікавою та, незважаючи на праці в галузі кримінального, цивільного права та процесу, малодослідженою, особливо адміністративно-правовий її аспект.

Реформування системи адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності, що виконує важливу функцію для об'єктивності й організації розгляду кримінальних злочинів та адміністративних правопорушень є важливим завданням для органів публічної адміністрації на сучасному етапі розвитку нашої держави. А це ще раз потребує розгляду питань, що пов'язані з виокремленням особливостей та поняття адміністративно-правового статусу публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі теоретичні положення, які стосуються певних особливостей адміністративно-правового статусу публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності, цікавили В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, Е. Ф. Демського, П.В. Діхтієвського, Т.О. Коломосьця, О.В. Кузьменка, С.В. Петкова, Ю.І. Римаренка, В.Д. Суценка та ін. Певні аспекти, які так чи інакше торкаються особливостей адміністративно-правового статусу публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності, досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких варто зазначити таких: А.Б. Габриянчик, Л.М. Головченко, В.Г. Гончаренко,

А.В. Иванов, О.С. Кофанова, О.А. Кравченко, О.В. Матвеевський, Г.Г. Мумінова-Савіна, В.М. Петровський, П.І. Репешко, О.В. Ринкова, Е.Б. Сімакова-Єфремян, В.М. Чисніков, В.М. Шерстюк, О.Ю. Ярчук та ін. Проте нам би хотілося акцентувати, що все ж таки основну частину своєї уваги вони зосереджували на більш загальних чи суміжних викликах, безпосередньо предметом їхніх досліджень зазначена проблематика не була, тому є необхідність ще раз її дослідити.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства та думок на цю проблематику вчених визначити особливості та поняття адміністративно-правового статусу публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У найбільш загальному вигляді під статусом (від лат. status – «положення, становище») розуміється правове положення (сукупність прав і обов'язків) фізичної чи юридичної особи [1, с. 453; 2, с. 110]. Таке поняття статусу підтверджується Ю. Шемшученком, М. Зюблюком, В. Горбатенком в юридичній енциклопедії [3, с. 626]. Вони виділяють поняття правового статусу як сукупності прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб. У продовження дослідження хотілося б зазначити, що правовий статус – це складова загальної проблеми прав особистості; його правильна та всебічна регламентація дозволяє громадянам здійснювати свої права та захищати законні інтереси.

На думку Б. Лазарєва, правовий статус передбачає відповіді на питання: органом якого рівня є той чи інший орган, до якого виду органів він належить; яке офіційне найменування органу; хто його утворює, формує особовий склад; кому він підпорядкований, підзвітний, підконтрольний і перед ким; хто може скасовувати, призупиняти,

змінювати й опротестовувати його акти; яка юридична сила актів цього органу; які джерела фінансування; чи має він права юридичної особи [4, с. 124].

На думку А. Сухарєва, В. Зорькіна, В. Крутських, правовий статус – це встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав та обов'язків [5, с. 655].

У деяких працях науковців правове положення отожднюється з компетенцією чи з повноваженнями [6, с. 34], проте ми не можемо повною мірою погодитися з цими поглядами, адже у нас інша думка з цього приводу – ці категорії є елементами правового статусу.

Крізь призму думок про адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності зараз варто згадати думку М. Алексійчука, що в науковій літературі не існує єдиного визначення компетенції державних органів [7, с. 10].

Провідний учений у галузі адміністративного права В.Б. Авер'янов виділяє «найстабільніші характеристики правового статусу (вид керуючого суб'єкта, його підлеглість, генеральні цілі, базові повноваження тощо) та гнучкіші компоненти статусу (окремі завдання, конкретні права та обов'язки, зв'язки з іншими структурними одиницями тощо)» [8, с. 105].

У Законі України «Про судову експертизу» зазначено, що виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз [9]. До таких установ належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [10]. Серед науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України – Кримський НДІСЕ м. Сімферополь; Дніпропетровський НДІСЕ; Донецький НДІСЕ; Київський НДІСЕ; Львівський НДІСЕ; Одеський НДІСЕ; Харківський НДІСЕ [10]. Серед експертних служб Міністерства внутрішніх справ України – ДНДЕКЦ МВС України; НДЕКЦ при ГУ МВС України в Автономній Республіці Крим; НДЕКЦ при ГУ МВС України в м. Києві і Київській обл.; НДЕКЦ при УМВС України в областях; НДЕКЦ на транспорті [10]. Проте система МВС зараз переживає значні трансформаційні процеси, саме тому питання статусу публічної адміністрації саме в цьому міністерстві ще будуть потребувати подальших наукових досліджень. Серед експертних служб Міністерства оборони України – Центр судових експертиз МО України; судово-медичні лабораторії за напрямками оперативного командування Збройних Сил України [10]. Серед експертних служб Служби безпеки України – Експертно-криміналістична служба центрального управління СБ України; експертно-криміналістичні групи в регіональних підрозділах СБ України [10].

Як перший суб'єкт публічної адміністрації, що стосується адміністративно-правового регулювання у сфері судово-експертної діяльності, розглянемо Міністерство юстиції України (далі – Мін'юст).

Основними завданнями Мін'юсту в зазначеній сфері є: експертне забезпечення правосуддя; здійснення міжнародно-правового співробітництва, забезпечення дотримання і виконання зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України з правових питань [11].

Мін'юст України, відповідно до покладених на нього завдань організовує згідно із законодавством експертне забезпечення правосуддя та проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи; забезпечує організацію роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України і Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи

при Міністерстві юстиції України; присвоює кваліфікацію судового експерта фахівцям, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, видає свідоцтво встановленого зразка та здійснює контроль за їх діяльністю; зупиняє дію або анулює свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта; забезпечує ведення Державного реєстру атестованих судових експертів та Реєстру методик проведення судових експертиз; спрямовує і контролює діяльність науково-дослідних установ, які проводять судову експертизу та належать до сфери управління Мін'юсту України, здійснює нормативно-методичне забезпечення їх діяльності; координує діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань розвитку судової експертизи; забезпечує організацію роботи Координаційної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України [11].

Координаційна рада з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції (далі – Координаційна рада) є постійно діючим, консультативно-дорадчим органом, що має на меті вироблення єдиних підходів до організації судово-експертної діяльності та вирішення найважливіших питань розвитку судової експертизи, які мають міжвідомчий характер [12]. Окрім Координаційної ради існує ще й Науково-консультативна та методична рада з проблем судової експертизи (далі – НКМР), що є консультативно-дорадчим органом, створеним Міністерством юстиції України з метою вдосконалення наукової роботи, сприяння підвищенню результативності наукових розробок та якості експертної діяльності науково-дослідних установ судових експертиз (далі – судово-експертні установи), які належать до сфери управління Мін'юсту. НКМР здійснює свою діяльність на громадських засадах [13].

Основними завданнями НКМР є визначення пріоритетних напрямків наукових досліджень судово-експертних установ у галузі судової експертизи та надання пропозицій щодо форм і методів їх здійснення та впровадження в експертну практику; оцінювання перспектив розвитку наукових досліджень у галузі судової експертизи, їх актуальності та новизни; забезпечення єдиного методологічного підходу у вирішенні питань теорії та практики судової експертизи; удосконалення наукової роботи; розгляд спірних питань експертної практики; удосконалення науково-методичного, організаційно-управлінського та інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності та внесення відповідних пропозицій; сприяння підвищенню кваліфікації наукових і експертних кадрів судово-експертних установ [13].

Наступним суб'єктом, який нам треба розглянути, є науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ).

МОЗ України, відповідно до покладених на нього завдань у сфері охорони здоров'я, затверджує Положення про кваліфікаційні класи судових експертів бюро судово-медичної експертизи і положення про кваліфікаційні класи лікарів – судово-психіатричних експертів, а також затверджує правила проведення заходів фізичного обмеження та (або) ізоляції; проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної гістології, імунології, криміналістики, цитології, токсикології бюро судово-медичної експертизи; проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів у бюро судово-медичної експертизи; судово-медичного визначення ступеня важкості тілесних ушкоджень; проведення комісійних судово-медичних експертиз у бюро судово-медичної експертизи [14]. Судово-медичні та судово-психіатричні експертизи належать до сфери відання МОЗ. Експертиза згідно з Порядком проведення судово-психіатричної експертизи призначається органами досудового слідства та суду і проводиться за їх відповідним рішенням з метою відповіді на питання, що виникають

під час провадження адміністративних, кримінальних і цивільних справ з приводу психічного стану особи. Експертиза проводиться в Українському науково-дослідному інституті соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, центрах судово-психіатричних експертиз, відділеннях (амбулаторних, стаціонарних експертиз), які є структурними підрозділами психоневрологічних (психіатричних) лікарень, психоневрологічних диспансерів. Зазначені заклади охорони здоров'я виконують функції судово-експертних установ або підрозділів [15].

Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України (далі – Експертна служба) є системою державних спеціалізованих установ, яка відповідно до законів України «Про судову експертизу» [9] здійснює судово-експертну діяльність, забезпечує участь спеціалістів в оперативно-розшукових заходах, слідчих та інших процесуальних діях і належить до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України.

Згідно із Законом України «Про службу безпеки України» у разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності Служба безпеки України її органи і співробітники мають також право: залучати в установленому законодавством порядку до проведення перевірок, ревізій та експертиз кваліфікованих спеціалістів установ, організацій контрольних і фінансових органів [16].

Експертну службу Служби безпеки України складають Експертно-криміналістична служба Центрального управління Служби безпеки України та експертно-криміналістичні групи в регіональних органах Служби безпеки України [17, с. 20].

Експертна служба Міністерства оборони України включає Центр судових експертиз Міністерства оборони (головна установа, що здійснює науково-методичні функції) та судово-медичні лабораторії за напрямками оперативного командування Збройних сил України [17, с. 19]. Основними видами судових експертиз, які проводяться в експертних службах Міністерства оборони України, є судово-медичні, криміналістичні та судово-автотехнічні [17, с. 19-20].

Відомчими нормативно-правовими актами, що регулюють СЕД служби, є Інструкція з організації судово-

вої експертизи у Збройних Силах України від 1 лютого 2002 р., Положення про Центр судових експертиз Міністерства оборони України і Положення про судово-медичні лабораторії Оперативного командування Збройних Сил України [17, с. 20].

Ще одним суб'єктом публічної адміністрації, що здійснює адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності, є експертні служби Державної прикордонної служби України. Експертна служба Державної прикордонної служби України почала формуватися лише з другої половини 2003 р. (набула чинності з 1 серпня 2003 р.). Основне завдання цієї експертної служби – криміналістична експертиза паспортних документів. Згідно з Положенням про Експертно-кваліфікаційну комісію та атестацію судових експертів Державної прикордонної служби України основними завданнями Експертно-кваліфікаційної комісії (далі – ЕКК) є: визначення рівня професійної підготовки фахівців, які працюють у штаті Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України, шляхом їх атестації з метою присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта з дозволом на проведення певного виду судових експертиз та експертних досліджень; розгляд питань дисциплінарної відповідальності судових експертів Головного центру [18].

Висновки. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності потребує удосконалення шляхом визначення більш чітких прав та обов'язків науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідних установ судових експертиз, судово-медичних і судово-психіатричних установ Міністерства охорони здоров'я України; Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації у сфері судово-експертної діяльності – це неподільна єдність обов'язків і прав суб'єктів публічної адміністрації, які вони виконують під час зазначеного виду діяльності, у сукупності з їхньою правосуб'єктністю, а також адміністративними заходами, що застосовуються до посадових осіб цих суб'єктів за неналежне виконання завдань у зазначеній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Популярна юридична енциклопедія / [В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський (кер.)]. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
2. Юридичні терміни. Тлумачний словник. [уклад. В.Г. Гончаренко, П.П. Андрущенко, Т.П. Базова та ін.]. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Либідь, 2004. – 320 с.
3. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / [Ю.С. Шемшученко, М.П. Зюблюк, В.П. Горбатенко та ін.]. – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана. – Т. 5 : П-С., 2003. – 736 с.
4. Лазарев Б.М. Компетенция органов управления: Правовые проблемы оформления и реализации / Б.М. Лазарев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 280 с.
5. Большой юридический словарь / [Додонов В.Н., Крылова М.А., Палаткин А.В. и др.]; под ред. А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских. – М. : Инфра-М, 1999. – VI, 790 с. – (Библиотека словарей «Инфра-М»).
6. Кравчук М.В. Теорія держави і права : навчальний посібник / Микола Володимирович Кравчук. – К. : Атіка, 2003. – 288 с. (опорні конспекти).
7. Алексійчук М.М. Адміністративно-правовий статус міського, районного органу внутрішніх справ : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Микола Миколайович Алексійчук. – Київ, 2009. – 20 с.
8. Авер'янов В.Б. Фактори централізації і децентралізації у структурно-функціональній організації апарату державного управління / В.Б. Авер'янов // Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. Н.Р. Нижник ; кол. авт.: В.Б. Авер'янов, І.А. Грицяк, С.Д. Дубенко та ін. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – С. 242.
9. Закон України від 25 лютого 1994 № 4038-XII «Про судову експертизу» : за станом на 1 жовтня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України – 1994. – № 28. – Ст. 232.
10. Перелік державних спеціалізованих експертних установ України, які здійснюють судово-експертну діяльність [Електронний ресурс] / Інформаційно-довідковий блок. – 12 вересня 2015. – Режим доступу : [www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/arm/Pocherk%2010-10 09/inf_dovidk/eksper_t_ustan.html](http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/arm/Pocherk%2010-10%2009/inf_dovidk/eksper_t_ustan.html) : Назва з екрану.
11. Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 395/2011 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» // Урядовий кур'єр від 21.04.2011. – № 73.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 1994 р. № 778 «Про затвердження Положення про Координаційну раду з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України» // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 11 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/778-94-p – Назва з екрану.
13. Наказ Міністерства юстиції України від 27 березня 2012 № 470/5 «Про затвердження Положення про науково-консультативну та методичну раду з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України» : за станом на 11 січня 2014 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 11 жовтня 2015 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0460-12> – Назва з екрану.

14. Указ Президента України від 13 квітня 2011 року № 467/2011»Про Положення про Міністерство охорони здоров'я України» / Урядовий кур'єр від 17.05.2011. – № 87.
15. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи (МОЗ) від 8 жовтня 2001 № 397: за станом на 1 жовтня 2015 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 11 жовтня 2015 р.– Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0219-02 – Назва з екрану.
16. Закон України від 25 березня 1992 № 2229-XII «Про службу безпеки України» : за станом на 1 січня 2015 р. // Голос України від 13.05.1992.
17. Експертизи у судовій практиці : науково-практичний посібник для суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів / за загальною редакцією В.Г. Гончаренка. – К. : Юрінком Інтер. – 2005. – 387 с.
18. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію та атестацію судових експертів Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс] / Офіційний вісник України – Єдине повне офіційне періодичне видання нормативно-правових актів України – 12 жовтня 2015 р. – Режим доступу : ovu.com.ua/articles/8874-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-ekspertno-kvali – Назва з екрану.